

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ПІДСИСТЕМИ ВПРАВ У МЕЖАХ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-МЕХАНІКІВ АНГЛІЙСЬКОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

У статті визначено ключові для урахування принципи побудови підсистеми вправ для навчання майбутніх інженерів-механіків англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення та запропоновано способи реалізації цих принципів. Вони передбачають, зокрема, організацію навчання на основі аудіювання та читання, а також винесення певних етапів навчання на самостійну позааудиторну роботу студентів з використанням сервісу підкастів.

Ключові слова: англійське професійно орієнтоване монологічне мовлення, принципи навчання, інформаційно-комунікаційні технології, соціальний сервіс підкастів.

Розробляючи методику навчання майбутніх інженерів-механіків професійно орієнтованого монологічного мовлення, постає необхідність укладення ефективної підсистеми вправ для відповідного навчання. У методиці навчання іноземних мов розрізняють загальну систему вправ для формування іншомовної комунікативної компетентності та окремі системи вправ для формування компетентностей в аудіюванні, читанні, говорінні та письмі. Кожна окрема система складається з підсистем [4, с. 189]. У нашому випадку мова йде про підсистему вправ для розвитку вмінь англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення, яку ми визначаємо як сукупність ефективних типів і видів вправ, що забезпечує послідовний розвиток цих умінь, і розробляється з урахуванням дидактичних і методичних принципів навчання та реалізується на певних етапах навчання.

Розробкою систем та підсистем вправ для навчання професійно орієнтованого монологічного мовлення займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: А. О. Ємельянова (1978), С. П. Машенко (1999), П. О. Сидоренко (2003), Н. Л. Драб (2005), М. В. Куїмова (2005), Н. Р. Петранговська (2005), І. А. Федорова (2006), Л. Я. Личко (2008) С. Е. Кіржнер (2009), Л. В. Малетіна (2007), В. В. Тарасенко (2008).

Відповідно до сучасних норм і стандартів вищої освіти та у зв'язку зі скороченням аудиторних годин відбувається перенесення основного навчального навантаження на самостійну роботу і зростання таким чином її значення. За цих умов великого значення набуває розробка ефективної підсистеми вправ у межах методики навчання майбутніх інженерів-механіків монологічного мовлення, яка б враховувала перенесення частини навантаження на самостійну позааудиторну роботу студентів. Цим і зумовлюється актуальність нашого дослідження.

Мета статті – відібрати й обґрунтувати принципи, які необхідно враховувати, розробляючи ефективну підсистему вправ для навчання професійно орієнтованого монологічного мовлення, та запропонувати шляхи їх реалізації.

Саме тому у статті ставляться такі основні завдання:

- обґрунтувати принципи побудови підсистеми вправ у межах методики навчання майбутніх інженерів-механіків англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення;
- окреслити шляхи реалізації відібраних принципів навчання у практиці викладання іноземної мови у вищому технічному навчальному закладі.

Розробка ефективної підсистеми вправ неможлива без визначення та урахування сучасних дидактичних і методичних принципів навчання, оскільки саме вони становлять її підґрунтя.

На основі аналізу методичної літератури, виділяємо такі принципи навчання англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення (АПОММ) майбутніх інженерів-механіків:

1. *Принцип систематичності і послідовності* реалізується шляхом розробки підсистеми вправ для навчання монологічного мовлення, яка складається з груп та підгруп вправ з урахуванням зростання труднощів в оволодінні вміннями АПОММ. У нашому дослідженні виділяємо п'ять груп умінь: від простих (перша і друга групи) до більш складних (третья, четверта, п'ята групи).

2. *Принцип поетапного розвитку вмінь* усного іншомовного професійно орієнтованого монологічного мовлення. Поетапний розвиток умінь дає можливість градувати мовні й змістовно-смыслові труднощі, що виникають під час оволодіння мовленнєвою діяльністю. Етапи розвитку вміння – це відрізки часу, які відрізняються один від одного своїми завданнями та способами навчання [10, с. 63].

Зазначений принцип пропонуємо реалізувати шляхом організації процесу навчання монологічного мовлення у три етапи: підготовчий (рецептивно-репродуктивний та рецептивно-продуктивний підетапи), основний (умовно-продуктивний і продуктивний підетапи), завершальний. Варто зазначити, що на кожному з етапів відбувається розвиток умінь певної групи (рис. 1).

3. *Принцип інтеграції зі спеціальними дисциплінами.* Проводити навчання майбутніх інженерів-механіків іншомовного професійно орієнтованого монологічного мовлення неможливо у відриві від спеціальних дисциплін. Методика навчання іноземної мови студентів немовних ВНЗ залежить від специфіки факультету і має враховувати кваліфікаційні вимоги, що висувуються до конкретної спеціальності [8, с. 12].

Реалізація зазначеного принципу здійснюється шляхом аналізу ОКХ та ОПП обраної спеціальності, переліку дисциплін, які викладаються майбутнім фахівцям, робочих програм кредитних модулів, відбору тем, їхньої організації у блоки та відбору іншомовного автентичного навчального матеріалу у відповідності до визначених тем.

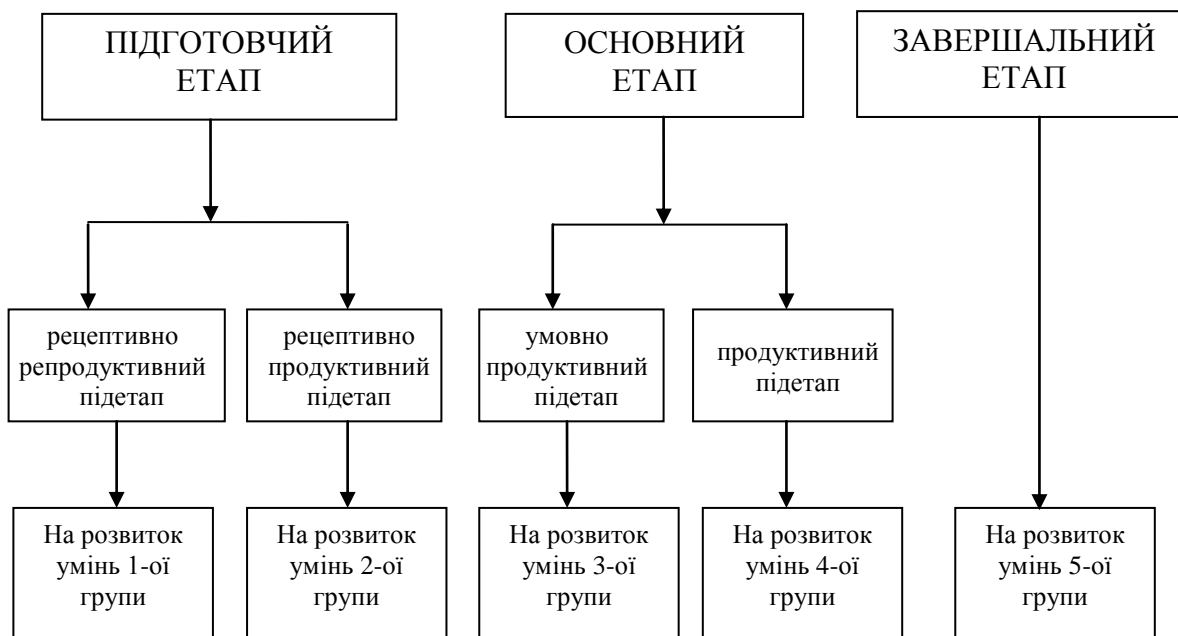

Рис. 1. Етапи навчання АПОММ

4. *Принцип проблемної подачі матеріалу* – проблемний підхід базується на набутті студентами нових знань і розвитку їхніх мовленнєвих умінь завдяки виконанню проблемних завдань лінгвістичного, пізнавально-комунікативного та професійного характеру [1].

У нашому випадку окреслений принцип реалізується на основному та завершальному етапах навчання, на яких студенти активно застосовують набуті знання та отриману ними інформацію для вирішення завдань проблемного характеру, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю.

5. *Принцип ситуативної організації навчання.* Розвиток умінь АПОММ буде успішнішим, якщо процес навчання організувати у вигляді навчальних ситуацій, пов'язаних із професійною діяльністю інженерів-механіків. Серед таких ситуацій виділяємо: презентацію наукового продукту та виробленої продукції на міжнародних виставках; виробничу нараду; участь у міжнародних наукових конференціях, виставках, симпозіумах, переговорах; інтерв'ю; дискусії, диспути; інструктаж; ділові зустрічі; консультації.

6. *Принцип диференціації та інтеграції у навчанні видів мовленнєвої діяльності.* Суть диференціації полягає в необхідності використання спеціальних вправ для формування кожного виду мовленнєвої діяльності, розроблених з урахуванням тих механізмів, які є основою для формування кожної окремої мовленнєвої навички. Інтеграція вимагає навчання видів мовленнєвої діяльності у повному взаємозв'язку, так що один вид мовленнєвої діяльності підкріплює інші та допомагає їхньому розвитку [9, с. 178-179].

Дехто із науковців вбачають реалізацію цього принципу не стільки у паралельному навчанні видів мовленнєвої діяльності, скільки у навчанні одного виду на основі іншого та визначають певну послідовність.

Так, існують роботи, в яких пропонується навчати іншомовного професійно орієнтованого усного мовлення на основі читання (П. О. Сидоренко, Л. В. Малетіна, М. В. Куїмова). Читання дозволяє вилучати з тексту професійно значущу інформацію, яка забезпечує монологічне висловлювання конкретною фіксованою інформацією [3, с. 13].

Деякі автори навчають усного монологічного мовлення на основі аудіювання (Н. М. Романова, О. А. Обдалова, Н. Р. Петранговська). З метою оволодіння монологічним мовленням у потрібному обсязі необхідне попереднє оволодіння кваліфікованим аудіюванням ораторських виступів, умінням сприймати, розуміти та оцінювати почуте. Під час навчання монологічного мовлення, потрібна попередня і подальша постійно супроводжуюча рецепція автентичних та взірцевих ораторських промов [6, с. 42].

Аудіювання здатне залучати студентів до активної мовленнєвої діяльності, оскільки матеріал, що пред'являється на слух, є моделлю реального мовного середовища та відображає його найсуттєвіші особливості [5, с. 8].

Виходячи із зазначеного вище, пропонуємо здійснювати навчання майбутніх інженерів-механіків (четвертий рік підготовки) професійно орієнтованого монологічного мовлення як на основі аудіювання, так і на основі читання. На підготовчому етапі навчання вважаємо за доцільне задіяти аудіювання, у той час як на основному та завершальному етапах – аудіювання й читання. Окрім того, за таких умов у процесі навчання монологічного мовлення відбувається одночасний розвиток умінь інших видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, письма.

7. *Принцип автономності та самостійності навчання.* Беручи до уваги те, що сучасні норми та стандарти вищої освіти зосереджують увагу на важливості самоосвітнього процесу, а також той факт, що на аудиторні заняття припадає обмежена кількість годин (2 години на тиждень), великого значення набуває розробка методики навчання майбутніх інженерів-механіків АПОММ, яка б урахувала необхідність перенесення частини навантаження на самостійну позааудиторну роботу студентів.

Реалізація цього принципу в межах методики, що пропонується, відбувається шляхом винесення рецептивно-продуктивного підетапу підготовчого етапу та продуктивного підетапу основного етапу навчання на самостійну позааудиторну роботу студентів.

8. *Принцип новизни* реалізується в нашій методиці шляхом використання у навчанні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема сервісу підкастів, на етапах самостійної позааудиторної роботи студентів. *Соціальний сервіс підкастів* [7, с. 189] – це рівновид соціального сервісу Веб 2.0, що дозволяє прослуховувати, переглядати, створювати та розповсюджувати аудіо- чи відеозаписи. Аудіо- чи відеозапис, створений будь-яким користувачем і розміщений для загального прослуховування або перегляду на такому сервісі, називається *підкастом*.

9. *Принцип мотивації* означає, що методика навчання повинна забезпечити високу навчальну та комунікативну мотивацію студентів у процесі оволодіння іноземною мовою [9, с. 174]. На рецептивно-продуктивному підетапі підготовчого етапу та на продуктивному підетапі основного етапу це досягається за рахунок використання підкастів, адже саме у подосфері створюються сприятливі умови для розвитку самостійної діяльності, вираження індивідуальної активності й відповідальності, отримання задоволення від власне процесу діяльності, усвідомлення ефективності навчального процесу. Вмотивованість студентів до навчання також можна пояснити високою технологічністю, гнучкістю, швидкістю, доступністю та низкою багатоглядних можливостей сервісу підкастів [2, с. 46-48].

На умовно-продуктивному підетапі основного етапу та на завершальному етапі навчання передбачається розв'язання завдань проблемного характеру та представлення результатів їхнього вирішення у певній ситуації майбутньої професійної діяльності.

Розглянуті принципи врахуємо при розробці підсистеми вправ у межах методики навчання майбутніх інженерів-механіків АПОММ.

Таким чином, наша підсистема вправ містить групи та підгрупи вправ із урахуванням зростання труднощів в оволодінні вміннями АПОММ відповідної групи і реалізується на трьох етапах навчання: підготовчому (рецептивно-репродуктивному та рецептивно-продуктивному підетапах), основному (умовно-продуктивному і продуктивному підетапах), завершальному. На основному та завершальному етапах навчання вирішуються завдання проблемного характеру, що пов'язані із майбутньою професійною діяльністю інженерів-механіків.

Відповідно до принципу інтеграції та диференціації проводимо навчання АПОММ як на основі аудіювання, так і на основі читання. На підготовчому етапі вважаємо за доцільне задіяти аудіювання, у той час як на основному та завершальному етапах – аудіювання і читання. За таких умов одночасно розвиваємо уміння інших видів мовленнєвої діяльності.

Реалізуючи принцип автономності і самостійності навчання, виносимо рецептивно-продуктивний підетап підготовчого етапу та продуктивний підетап основного етапу навчання на самостійну позааудиторну роботу студентів. На цих етапах використовуємо новітні інформаційно-комунікаційні технології, зокрема сервіс підкастів, згідно з принципом новизни.

Перспективою подальшого дослідження проблеми є розробка підсистеми вправ на основі висунутих принципів, а також експериментальна перевірка її ефективності.

Використані джерела

1. Аитов В. Ф. Проблемно-проектный подход к формированию иноязычной профессиональной компетентности студентов (на примере неязыковых факультетов педагогических вузов) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / В. Ф. Аитов. – СПб., 2007. – 49 с.
2. Гавриленко О. М. Формування мотивації до професійної діяльності з застосуванням ІКТ / О. М. Гавриленко // Вітики педагогічної майстерності. – 2012. – № 10. – С. 46–52.
3. Малетина Л. В. Обучение иноязычному монологическому говорению во взаимосвязи с информативным чтением в процессе профессиональной подготовки будущего инженера: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 – "Теория и методика профессионального образования" / Л. В. Малетина. – Пермь, 2007. – 197 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
5. Обдалова О. А. Аудирование как средство обучения иноязычному общению студентов естественно-научных факультетов на начальном этапе : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – "Теория и методика обучения и воспитания: германские языки" / О. А. Обдалова. – Томск, 2001. – 209 с.

6. Романова Н. Н. Специфика содержания и методов обучения монологической речи студентов нефилологических отделений вузов : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.02 – "Теория и методика обучения и воспитания (русский язык)" / Н. Н. Романова. – М., 2006. – 478 с.
7. Сысоев П. В. Подкасты в обучении иностранному языку / П. В. Сысоев // Язык и культура. – 2014. – № 2 (26). – С. 189–201.
8. Тарасенко В. В. Обучение иноязычной профессионально ориентированной монологической речи студентов исторического факультета : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – "Теория и методика обучения и воспитания (иностраные языки)" / В. В. Тарасенко. – СПб., 2008. – 245 с.
9. Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П. Принципи навчання ділової англійської мови студентів вищих навчальних закладів економічного профілю / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко // Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України. – К. : Видавн. Європейського ун-ту, 2003. – С. 173–179.
10. Федорова І. А. Навчання майбутніх економістів-міжнародників професійно спрямованого англомовного монологу-повідомлення : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – "Теорія і методика навчання: германські мови" / І. А. Федорова // Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2006. – 290 с.

Ващило О. В.

ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ ПОДСИСТЕМЫ УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-МЕХАНИКОВ АНГЛИЙСКОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ МОНОЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ

В статье определены принципы, учет которых представляется необходимым при разработке подсистемы упражнений для обучения будущих инженеров-механиков английской профессионально ориентированной монологической речи; предложены способы реализации выдвинутых принципов, которые предусматривают, в частности, организацию обучения на основе аудирования и чтения, а также вынесение части этапов обучения на самостоятельную внеаудиторную работу студентов с использованием сервиса подкастов.

Ключевые слова: английское профессионально ориентированное монологическое говорение, принципы обучения, информационно-коммуникационные технологии, социальный сервис подкастов.

Vashchyllo O. V.

EXERCISES COMPILATION PRINCIPLES FOR THE ESP MONOLOGUE SPEECH TEACHING TO FUTURE MECHANICAL ENGINEERS

In the article the exercises compilation principles for the purpose of the ESP monologue speech teaching to students majoring in mechanical engineering are characterized. The given principles include principles of consistency, gradual skills development, integration with majors, task-based approach, differentiation and integration in developing all types of competences, independence, novelty, and motivation.

Possible ways of the given principles realization are suggested for the purpose of the corresponding teaching methodology development. The system proposed includes groups and subgroups of exercises, arranged according to the skills complexity level, and is realized on three stages: preparatory (receptive and reproductive substage, receptive and productive substage), fundamental (conditionally productive substage, productive substage) and conclusive. At the fundamental and conclusive stages the problematic tasks connected with the future profession of the mechanical engineers are to be solved and the results are to be presented. In accordance with the principle of differentiation and integration the ESP monologue speech skills are developed on the basis of such skills competences as reading and listening. Listening is engaged at the preparatory stage while both listening and reading are used at the fundamental and conclusive stages. Under such conditions other skills competences are developed simultaneously.

While realizing the principle of independence, parts of the preparatory and fundamental stages (namely receptive and productive substage, productive substage) are transferred to the extracurricular students' activities. Exactly at these substages, according to the principle of novelty, the innovative information and communication technologies, in particular, podcasting service is used.

Key words: ESP monologue speech teaching, teaching principles, information and communication technologies, podcasting service, podcast.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2016